

Рекомендації щодо проведення аграрної реформи

Рекомендації експертів громадянського суспільства, надані в робочих групах при Національній раді відновлення України

Рекомендації громадянського суспільства щодо дій влади під час війни

- **Формування нових каналів експорту сільськогосподарської продукції**

Причина: блокування портів півдня України; неможливість транзиту через рф.

Можливі дії: формування нових логістичних коридорів і відповідних інфраструктурних об'єктів шляхом створення консорціумів з країнами Європи та іншими зацікавленими сторонами.

- **Освоєння нових ринків для експорту сільськогосподарської продукції**

Причина: втрата ринку рф, а також частини інших ринків.

Можливі дії:

- активна демонстрація можливостей українського сільського господарства;
- відкриття нових ринків;
- закупівля української продукції партнерами з країн ЄС, США, Канади як для власного споживання, так і для третіх (!) країн.

- **Підтримка сільськогосподарських мікро-, малих, середніх підприємств (ММСП) — виробників «неекспортної» продукції (овочів, фруктів, молока, м'яса)**

Причина: як правило, «неекспортна» сільськогосподарська продукція (овочі, фрукти, молоко, м'ясо) виробляється суб'єктами ММСП; така продукція — предмет щоденного споживання (а також хліб, олія крупи); такі суб'єкти можуть генерувати робочі місця без значних капіталовкладень; формувати місцеві бюджети; забезпечити потреби в продовольстві на локальному рівні.

Можливі дії:

- створення програм швидкого кредитування, у першу чергу для суб'єктів ММСП;
- як варіант, створення разом із закордонними партнерами Фонду екстреної підтримки суб'єктів ММСП (акцент на мікро- та малих) — фінансової, технологічної, технічної (у тому числі шляхом постачання вживаної техніки);
- активне впровадження інституту сімейних фермерських господарств з належною дорадчою підтримкою;
- стимулювання створення та діяльності об'єктів малої переробки сільськогосподарської продукції;
- активна організація фермерських ринків, у тому числі мобільних;
- створення тимчасового спрощеного механізму закупівель сільськогосподарської продукції в суб'єктів ММСП для суспільних потреб.

- **Урегулювання податкового навантаження**

Причина: наприкінці цього року фермерам й аграріям треба заплатити додатковий податок — мінімальне податкове зобов'язання. Оскільки агросфера зазнала значних збитків під час війни, то сплата ще одного податку негативно вплине як на економічне, так і соціальне становище у сільській місцевості. Світова практика полягає в зменшенні податкового навантаження під час кризи.

Можливі дії:

- перенесення на три роки запуску додаткового податку — мінімального податкового зобов'язання та перенесення на рік сплати інших податків на прибуток і ПДВ;
- скасування мінімального податкового зобов'язання, яке є де-факто податком на мікробізнес.

[Аргументи на підтримку такої пропозиції.](#)

- **Урегулювання відносин між виробниками сільськогосподарської продукції, переробниками та торговельними мережами**

Причина: диктат торговельних мереж гальмує розвиток виробництва та переробки сільгосппродукції.

Можливі дії:

- розробка та імплементація законодавства, що регламентує такі відносини;
- запровадження квот у торговельних мережах для продукції місцевих виробників.

У Верховній Раді України (ВРУ) зареєстровано низку законопроектів, направлених на врегулювання відносин між постачальниками (харчових продуктів і продовольчих товарів) з торговельними мережами щодо дій, які вважаються недобросовісними торговельними практиками з урахуванням тією чи іншою мірою положень Директиви 2019/633 Європейського Парламенту і Ради від 17 квітня 2019 року «Про недобросовісну торговельну практику в ділових відносинах у ланцюжку поставок сільськогосподарської та харчової продукції», яка встановила законодавчі межі для протидії недобросовісним торговим практикам у відносинах з постачання сільськогосподарських і продовольчих товарів.

Рекомендації щодо відновлення України після завершення війни

- **Формування інституційних засад для етапу інвентаризації збитків, розробки проєктно-кошторисних документацій, узгоджень з партнерами**

Причина: відсутні методики для проведення такої роботи; відсутні підготовлені фахівці та організації, що проводитимуть таку роботу; інвентаризація дасть можливість зрозуміти потребу в ресурсах — фінансових, людських, технічних і стане основою для наступних планів.

Можливі дії:

- розробка та адаптація методики оцінювання збитків у сільському господарстві (таку роботу можна розпочинати вже зараз);
- створення мережі консультантів для збору та документування злочинів проти фермерів з-поміж сільськогосподарських дорадників, фахівців сільськогосподарських

- підприємств, територіальних громад: навчання (таку роботу можна розпочинати вже зараз), методична підтримка;
- формування інституцій (мережі бізнес- і проектного консультування) для підготовки планів з відбудови / перебудови та розвитку суб'єктів ММСП;
 - розвиток фермерського партнерства між українськими фермерами та фермерами країн-партнерів для швидкої допомоги.

Рекомендації громадянського суспільства щодо розвитку України в стратегічній перспективі до 2030 року

Три «кити» нової аграрної політики:

- виробництво продукції з високою доданою вартістю;
 - зелене сільське господарство;
 - сільський розвиток.
-
- **Аналіз «невдач» аграрної політики минулих років** (цю роботу можна починати вже зараз)

Причина: неможливо та безглуздо будувати нову політику, не розуміючи попередню.

Можливі дії:

- найкращі наукові та аналітичні центри готують доповідь на цю тему;
- доповідь обговорюється громадянським суспільством.

- **Застосування програмного підходу до розвитку аграрної політики**

Причина: в Україні з 2016 року відсутній політичний документ, що регламентує аграрну політику.

Можливі дії: ухвалення програми (після аналізу та публічного обговорення політики попередніх років розвитку сільського господарства України).

- **Орієнтація державної підтримки на аграрні ММСП**

Причина: сьогоднішню аграрну політику формують великі аграрні компанії на свою користь, які, окрім того, мають значні економічні переваги завдяки ефекту масштабу; така ситуація створює загрози для продовольчої безпеки, стимулює знелюднення сільської місцевості.

Можливі дії: обмеження державної підтримки для великих аграрних компаній.

- **Наближення української аграрної політики до європейської спільної аграрної політики (САП)**

Причина: такі дії необхідні в контексті євроінтеграції; фактично давно провалено План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським

Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Можливі дії:

- перегляд (у частині термінів і якості виконання) Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, із залученням професійних аграрних організацій;
- запровадження громадського контролю за реалізацією такого Плану;
- стимулювання співпраці між професійними організаціями України та ЄС;
- запровадження спеціальних програм з підготовки українського сільського господарства до членства в ЄС на зразок Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development, SAPARD;
- перехід від політики розвитку сільського господарства до політики сільського розвитку;
- інноваційність сільського господарства на всіх рівнях — основа нової аграрної політики (підтримка аграрної науки, освіти, дорадництва: формування української Agricultural Knowledge and Innovation System як частини світової AKIS).

Роман Корінець,
директор Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України, к. е. н.

Рекомендації підготовлені в межах проекту Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ «Посилення громадянського суспільства України в процесі прийняття рішень», який фінансується Ініціативою «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст рекомендацій не обов'язково відображає погляди ІСАР Єднання, погляди Агентства США з міжнародного розвитку або Уряду США.

